ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 17 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια* Β1,5-7, Β6, 9-10

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθούς, καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἁμαρτάνουσιν, καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. Ἀνάλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.

Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα (ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις ὅτι οὔτ' ἀφελεῖν ἔστιν οὔτε προσθεῖναι, ὡς τῆς μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ μεσότητος σῳζούσης, οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται), ἡ δ' ἀρετὴ πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἐστὶν ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστική. Λέγω δὲ τὴν ἠθικήν· αὕτη γάρ ἐστι περὶ πάθη καὶ πράξεις, ἐν δὲ τούτοις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον.

Α1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο:

1. Κάθε νομοθέτης διαμορφώνει αγαθούς πολίτες.

2. Η γένεση και η φθορά είναι παρόμοιες διαδικασίες στην «ἀρετὴν» και στην «τέχνην».

3. Ο Αριστοτέλης θεωρούσε απαραίτητη την ύπαρξη του δασκάλου για την απόκτηση της ηθικής αρετής.

4. Με τη λέξη «ἐπιστήμη» ο Αριστοτέλης εννοεί την καθαρά πνευματική δραστηριότητα.

5. Η «ὑπερβολὴ» και η «ἔλλειψις» δεν παρατηρούνται στα «πάθη».

Μονάδες 10

Β1. Ο Αριστοτέλης προβάλλει τον εθισμό ως τον κυριότερο τρόπο απόκτησης της ηθικής αρετής. Με ποιες εκφραστικές επιλογές το επιτυγχάνει; Να απαντήσετε με αναφορές στο πρωτότυπο κείμενο που σας δόθηκε.

Μονάδες 10

Β2. «Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη ... ἂν εἴη στοχαστική»: Σε ποιο συμπέρασμα οδηγείται ο Αριστοτέλης με τη σύγκριση «ἀρετῆς» και «τέχνης»; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 10

Β3. Να γράψετε στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτό τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη:

α. Ο Αριστοτέλης επιλέγει να φοιτήσει στην Ακαδημία γιατί θαυμάζει τον Εύδοξο.

β. Η ψυχοσύνθεση του Αριστοτέλη ήταν κατά βάση ποιητική.

γ. Ο Αριστοτέλης κατηγορήθηκε ως φιλομακεδόνας.

δ. Η ηθική αρετή σχετίζεται με το «λόγον ἔχον μέρος» της ψυχής.

ε. Η ευδαιμονία κατά τον Αριστοτέλη είναι ενέργεια ψυχής και όχι κατάσταση.

Μονάδες 10

Β4. Για κάθε μία από τις λέξεις που ακολουθούν να βρείτε μια ετυμολογικά συγγενή στο κείμενο που σας δόθηκε: **θέμα, συνήθεια, ψυχοφθόρος, ανούσιος, ανεκτός, αβλεψία, ασωτία, άρρητος, αφαίρεση, βολίδα**.

Μονάδες 10

Β5.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πλάτων, *Πρωταγόρας* 324D

«Διότι, εάν μεν υπάρχει αυτό το ένα πράγμα και εάν αυτό το πράγμα δεν είναι ούτε η οικοδομική ούτε η μεταλλουργία ούτε η κεραμική, αλλά η *δικαιοσύνη* και η *σωφροσύνη* και το *ὅσιον* (και αυτά τα ονομάζω όλα μαζί *ἀνδρὸς ἀρετήν*)· εάν υπάρχει λοιπόν αυτό το πράγμα στο οποίο πρέπει να μετέχουν όλοι και σύμφωνα με το οποίο πρέπει να ενεργεί κάθε άνδρας ξεχωριστά σε περίπτωση που θέλει να μάθει ή να πράξει κάτι, και σε καμιά περίπτωση χωρίς αυτό· και εάν, σε περίπτωση που κάποιος δεν μετέχει σ' αυτό, είτε παιδί είναι, είτε άνδρας είτε γυναίκα, πρέπει να τον διδάσκουμε και να τον τιμωρούμε, μέχρι που, με την τιμωρία, να βελτιωθεί· και εάν, σε διαφορετική περίπτωση, πρέπει να εκδιώκουμε από την πόλη ή να σκοτώνουμε ως ανίατο όποιον δεν υπακούει σε αυτό το πράγμα ακόμα και μετά τη διδασκαλία, ακόμα και μετά την τιμωρία· εάν λοιπόν έτσι έχουν τα πράγματα, και εάν, παρόλο που αυτή είναι η φύση των πραγμάτων, οι αγαθοί άνδρες, ενώ μορφώνουν τους γιους τους σε όλα τα άλλα, αυτό δεν τους το διδάσκουν, τότε σκέψου τι περίεργα πλάσματα είναι αυτοί οι αγαθοί άνδρες! Ότι το πράγμα αυτό το θεωρούν διδακτό και στο ιδιωτικό και στο δημόσιο επίπεδο, το αποδείξαμε ήδη.»

Αφού μελετήσετε το μεταφρασμένο απόσπασμα από τον *Πρωταγόρα* του Πλάτωνα, να παρουσιάσετε τη διαφορά αντίληψης, σχετικά με τη διδασκαλία της ηθικής αρετής, μεταξύ αυτού και των *Ηθικών Νικομαχείων* του Αριστοτέλη.

Μονάδες 10

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ξενοφών, *Πόροι* V, 11-13, (OXFORD CLASSICAL TEXTS)

Στο παρακάτω απόσπασμα του διδακτικού έργου «Πόροι ἢ περί προσόδων» ο Ξενοφών συνδέει την οικονομική ευημερία της Αθήνας με τα αγαθά της ειρήνης.

εἰ δέ τις αὖ εἰς χρήματα κερδαλεώτερον νομίζει εἶναι τῇ πόλει πόλεμον ἢ εἰρήνην, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη ἢ εἴ τις τὰ προγεγενημένα ἐπανασκοποίη τῇ πόλει πῶς ἀποβέβηκεν. εὑρήσει γὰρ τό τε παλαιὸν ἐν εἰρήνῃ μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα εἰς τὴν πόλιν ἀνενεχθέντα, ἐν πολέμῳ δὲ πάντα ταῦτα καταδαπανηθέντα· γνώσεται δ', ἢν σκοπῇ, καὶ ἐν τῷ νῦν χρόνῳ διὰ μὲν τὸν πόλεμον καὶ τῶν προσόδων πολλὰς ἐκλιπούσας καὶ τὰς εἰσελθούσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας, ἐπεὶ δὲ εἰρήνη κατὰ θάλατταν γεγένηται, ηὐξημένας τε τὰς προσόδους, καὶ ταύταις ἐξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ὅ τι βούλονται. εἰ δέ τίς με ἐπερωτῴη· Ἦ καί, ἂν τις ἀδικῇ τὴν πόλιν, λέγεις ὡς χρὴ καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν; οὔκ ἂν φαίην· ἀλλὰ μᾶλλον λέγω ὅτι πολὺ θᾶττον ἂν τιμωροίμεθα αὐτούς, εἰ μηδένα ὑπάρχοιμεν ἀδικοῦντες· οὐδένα γὰρ ἂν ἔχοιεν σύμμαχον.

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παρακάτω αποσπάσματος: «εἰ δέ τίς με ἐπερωτῴη· ... ἂν ἔχοιεν σύμμαχον».

Μονάδες 10

Γ2. Με βάση το αδίδακτο κείμενο, ποια είναι τα πλεονεκτήματα της ειρήνης και ποια τα μειονεκτήματα του πολέμου;

Μονάδες 10

Γ3.α. «πολλὰς ἐκλιπούσας καὶ τὰς εἰσελθούσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας»: οι μετοχές του αποσπάσματος να μετατραπούν στο β΄ ενικό πρόσωπο της οριστικής παρατατικού στην ίδια φωνή.

(μονάδες 3)

β. Για τα επιρρήματα του αποσπάσματος «ἀλλὰ μᾶλλον λέγω ὅτι πολὺ θᾶττον ἂν τιμωροίμεθα αὐτούς» που βρίσκονται στο συγκριτικό βαθμό, να γράψετε τους άλλους δύο βαθμούς.

(μονάδες 4)

γ. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:

τις : τη δοτική πληθυντικού

προσόδους : την ονομαστική πληθυντικού

πολίταις : τη γενική ενικού

(μονάδες 3)

Μονάδες 10

Γ4.α. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τους όρους: «ἢ εἰρήνην», «ταῦτα» (το πρώτο του κειμένου), «τῶν προσόδων», «ἄγειν».

(μονάδες 4)

β. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τη μετοχή «ἀνενεχθέντα» και να δικαιολογήσετε τον χαρακτηρισμό της.

(μονάδες 2)

γ. Να ξαναγράψετε το απόσπασμα «ἀλλὰ μᾶλλον ... ὑπάρχοιμεν ἀδικοῦντες·»: μετατρέποντας τον υποθετικό λόγο από πλάγιο σε ευθύ (μονάδες 2) και από «απλή σκέψη του λέγοντος» σε «αντίθετο του πραγματικού». (μονάδες 2)

Μονάδες 10

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. **Στο εξώφυλλο** να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. **Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω** να συμπληρώσετε τα ατομικά σας στοιχεία. **Στην αρχή των απαντήσεών σας** να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση**. Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ.
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ